

Soms, heel soms, lees je een boek dat je werkelijk van de sokken blaast, en dat je een tijdlang niet van je af kunt zetten. Dit overkwam mij nog niet zo lang geleden toen ik op aanraden van een van mijn dochters het boek “Een klein leven” las van de Amerikaanse schrijfster Hanya Yanagihara. Heel veel bladzijdes, waarover ik u maar een klein beetje ga vertellen. Als u op zoek gaat naar reacties op het boek valt het op dat zovelen zeggen dat ze werkelijk hebben gehuild bij het lezen. Op zich vind ik dat als literaire snob niet direct een aanbeveling, maar ik begrijp het na het lezen maar al te goed, en sterker nog, ik deed het zelf ook. Ik deel wat overwegingen en gedachten met u die tijdens het lezen van het boek bij mij opkwamen.

Het zeer actuele thema van misbruik in de kerk speelt in het verhaal een belangrijke rol. Niet eerder heb ik dit thema op deze manier een gezicht zien krijgen. In langzame passages die werkelijk pijn doen aan je ziel, zie je het geweld onontkoombaar voor je ogen ontstaan en gebeuren, en zie en ervaar je bijna aan den lijve hoe het levens verwoest. De volstrekte onmogelijkheid voor de hoofdpersoon Jude om na chronisch seksueel misbruikt te zijn, een bevredigende relatie op te bouwen is niets minder dan huiveringwekkend, en alleen al om die reden zouden alle kerkelijke ambtsdragers dit relaas moeten lezen. Nieuws is soms alleen maar nieuws. Getallen, statistieken, abstracties. Zodra deze abstracties en statistieken echter een gezicht krijgen wordt alles anders. Immigranten en vluchtelingen blijken opeens mensen als er een gezicht bij hoort, als iemand een identiteit krijgt. Verhalen over verdronken vluchtelingen op de Middellandse zee roepen vooral emotie op zodra er een foto gemaakt wordt van een verdronken kind met een naam. Zonder dat ik kan oordelen of hij een goede aanpak kiest merk ik dat Paus Franciscus dit begrijpt. Tijdens de bijeenkomst die hij enige maanden geleden in Rome organiseerde over juist dat misbruik in de kerk, klonken concrete, vreselijke verhalen van mensen die het zelf overkomen was.

Het gelaagde boek van Yanagihara is naast een verhaal over misbruik ook een verhaal over vriendschap. Vriendschappen zijn heel erg belangrijk, en zijn een gedeeltelijk antwoord op de behoeftes van ieder mens om zijn of haar omgeving als het ware mee te laten bewegen met je leven. Vrienden komen en gaan. Vriendschappen kunnen een verbinding blijven vormen tussen nu en vroeger, en kunnen aan de andere kant ook de toekomst vorm geven. “Make new friends, but keep the old ones”, zegt een oud scouting lied. In het verhaal van Yanagihara volgen we vier studievrienden gedurende een lange tijd van hun leven, met alles wat daarin gebeurt, en waarin we ook stukje bij beetje te horen krijgen wat er met Jude is gebeurd voordat zij elkaar leerden kennen.

Het verhaal, nogmaals, doet pijn. Werkelijk pijn. Dit is echter geen boekbespreking of een literaire kritiek, en ik wil mij vandaag richten op een specifiek element dat in het verhaal niet expliciet, en alleen maar impliciet en ongezegd aandacht vraagt en krijgt. Hoe goed kennen we elkaar? En wat betekent dat eigenlijk, iemand kennen? En als kennen iets te maken heeft met veel van iemand weten, is dat dan eigenlijk wel nodig? En welke rol speelt God hierbij?

De hooftpersoon Jude is wees. Dat was hij al op jonge leeftijd en houdt uiteraard verband met het geweld dat hem is aangedaan. Maar tijdens zijn studie rechten raakt hij langzamerhand bevriend met een van zijn docenten, Harold. Harold is een zeer succesvolle jurist die in zijn eerste huwelijk zijn

zoontje had verloren. Dat huwelijk kon dit verlies uiteindelijk niet verdragen, en hij was nu, jaren later, opnieuw getrouwd, in een gelukkig huwelijk dat echter kinderloos bleef. Langzaam maar zeker ontstond de gedachte dat Harold en zijn vrouw Jude officieel zouden adopteren.

Dat gebeurt uiteindelijk ook, en is een afspiegeling van de liefde die Harold en Jude voor elkaar voelen. Deze liefde blijkt uit alles, en Yanagihara slaagt er in om het niet sentimenteel of zoetsappig te laten zijn. Alle problemen die je bij een dergelijke verbintenis kunt verwachten komen voorbij. Maar de liefde is er, en Jude en Harold delen het leven. Ze zijn werkelijk vader en zoon.

Natuurlijk weet ook Harold dat er veel is gebeurd met Jude, maar wat precies blijft ongewis, en Jude kan er eigenlijk niet over praten. En zo kan het zijn dat niemand, ook zijn allerbeste vrienden, zijn adoptieouders, dat niemand werkelijk weet heeft van het grote geheim in Jude's leven.

Pas na Jude's zelfverkozen dood krijgt Harold de brief te lezen die Jude tijdens zijn leven aan hem heeft geschreven maar nooit heeft verstuurd, en waarin hij vertelt over wat er is gebeurd. Het gevoel van gefaald hebben dat Harold na het lezen van deze brieven overmand is even begrijpelijk als onterecht. Harold besluit, in een hartverscheurende passage, dat hij ondanks alle successen in zijn leven gefaald heeft bij dat ene, het enige dat werkelijk waarde voor hem had, het enige dat er werkelijk toe deed.

Jude en Harold, en al Jude's vrienden, staan werkelijk om elkaar heen, een leven lang. Ze delen alles. Ze zijn in sommige levensfasen onafscheidelijk. Maar er was iets in Jude waar niemand toegang toe had, en deze existentiële eenzaamheid is voor mij het hoofdthema van het boek, hoewel dit nergens expliciet benoemd wordt.

Wat kun je van de ander weten? Wat wil je van de ander weten? Wat wil en kun je van jezelf prijsgeven? Wie krijgt toegang tot dat deel van jezelf waar je je voor schaamt, waar je je schuldig over voelt, ook al is dat laatste soms onterecht. Wie krijgt toegang tot dat deel van jezelf waarop je de reactie van anderen vreest? Wie krijgt toegang tot dat deel van jezelf waarvan je zelf ook nauwelijks weet hoe het werkt en waar je misschien ook bang voor bent? Hoe goed je mensen ook denkt te kennen, hoe open mensen ook tegenover elkaar kunnen zijn, wat ze ook delen in het leven, deze kern van ik-zijn is ondeelbaar in de zin van "niet te delen". We zijn, zoals de klacht ook in het lied Onbarmhartig Heelal klonk, op een bepaalde manier moederziel alleen.

Een vriend of een geliefde beter leren kennen is altijd risicovol. Het is net als met je eigen, fysieke, lichaam. Als je maar lang genoeg gaat zoeken ontdek je altijd wel iets verdachts, met alle duivelse dilemma's van dien. Wat onderzoek je wel, wat niet? Wat wil je eigenlijk allemaal weten van je eigen lichaam? Ja, "kennis vermeerdert smarten" zei Prediker al.

Het evenwicht waarin een vriendschap of liefde verkeert is altijd delicaat. Er zijn altijd dingen waarover de ander niets weet, niets kan weten, en het lijkt mij zelf het beste, gezondste en het meest liefdevol om een bepaalde mate van respect te hebben voor elkaars eigenheid.

In het boek van Yanagihara besluit Harold dat hij heeft gefaald. Ik begrijp dat maar zie dat toch anders. Hij heeft alle liefde gegeven die in hem zat. Hij heeft Jude niet kunnen verlossen uit diens diepste eenzaamheid. Elkaar uit die eenzaamheid verlossen kunnen we soms simpelweg niet, en streven naar het onmogelijke leidt altijd tot ongelukken. Ik kan me bijna geen oprechter liefde voorstellen

dan die tussen Harold en zijn aangenomen zoon Jude. Lange tijd waren ze elkaars steun en toeverlaat, elkaars sparring partner, elkaars criticus, en elkaars vriend. En toch was Jude ten diepste alleen, en Harold ook. En dat is geen tegenspraak. Harold hield van Jude in het volle besef dat hij niet verder moest vragen. Dat niet verder vragen was een zeer liefdevolle en respectvolle daad.

En God? God komt in het boek van Yanagihara niet voor, geloof speelt geen enkele rol. En nee, voordat u dat wellicht gaat denken, ik wil zeker niet de kant opgaan van bemoediging die je uit het geloof kan halen omdat je zou weten dat God jou zou kennen. Dat geloof Jude of Harold had kunnen helpen in hun eenzaamheid. Met die suggestie moeten we heel, heel erg terughoudend zijn. Het zou wel heel traditioneel christelijk zijn trouwens. Jesaja bijvoorbeeld laat God zeggen: ``Zie, ik heb u in mijn handpalmen gegrift'' (Jesaja 49:15), maar de zoete voorstelling van een God die jou daarom nooit zal vergeten en jou wel kent, gaat aan mij voorbij. God is ook niet de helper in nood, want als hij dat zou zijn dan zien we om ons heen dat hij zijn taken vreselijk veronachtzaamt. Een klassieke, traditionele God zou het leven van Jude niet hebben kunnen redden. Jude was tot in het diepste van zijn ziel verraden door mensen die zeiden in Gods naam te handelen dus die kans was bij voorbaat verkeken.

Nee, God is niet de bemoediging die een happy end garandeert. Wat ik zelf - voorzichtig - toch bemoedigend vind, is niet zozeer dat er een God zou bestaan die ons nooit vergeet en die ons zou kennen, maar dat wij het voor elkaar hebben gekregen om een gezamenlijke taal en gezamenlijke rituelen te scheppen die het leven werkelijk leefbaarder maken. We kunnen hiermee echt iets voor elkaar betekenen, met alle mitsen en maren die daarmee gepaard gaan.

We veinzen oprecht, zei Kellendonk al treffend. De katholieke biecht bijvoorbeeld, is vaak - vooral door protestanten - belachelijk gemaakt. Er zijn genoeg grappen over die katholieken die even hupsakee biechten en alles is vergeten en vergeven, en met nog wat aflaat vaart de rooms katholieke kerk er zelf ook nog wel bij. Ik begrijp de grappen, en vind ze doorgaans nog erg leuk ook. Maar afgezien van de corruptie die het ritueel soms omgeeft, is een biecht een oprechte manier om ergens met jezelf terecht te kunnen. Het is de ratio voorbij, maar die ratio heeft de laatste tijd al genoeg bewondering gekregen en moet wellicht toch haar plaats kennen.

Laten we ervoor waken om weg te kijken van dat wat moeilijk is voor onszelf en voor de ander. De realiteit niet onder ogen zien is een garantie voor depressies en burn-outs. De realiteit kent ook mislukkingen, falen. Het feit dat dit tegenwoordig maatschappelijk niet meer geaccepteerd wordt, is in mijn ogen de voornaamste oorzaak van al die uitgebluste en eenzame jonge mensen. Als iets mag mislukken is er al veel gewonnen.

Wie weet lukt het ons om de existentiële eenzaamheid van onszelf en van de mensen om ons heen te dragen, niet door een kinderlijk geloof dat God het allemaal wel ten goede zal keren, maar door levenswijsheid en door onze gezamenlijke taal om het onzegbare toch tegen elkaar te kunnen zeggen; misschien soms door samen te zwijgen. En wie weet heeft de auteur van Spreuken 20:5 toch ook een beetje gelijk wanneer hij zegt: "Wat omgaat in een mensenhart is als diep verborgen water, iemand met inzicht brengt het naar boven." Dat is pas echt levenskunst. Amen.

Ekklesia Leiden  
Rapenburg 100  
2311GA Leiden  
[www.ekklesialeiden.nl](http://www.ekklesialeiden.nl)  
[info@ekklesialeiden.nl](mailto:info@ekklesialeiden.nl)